
EX-
LIBRIS

KETEBE

ISBN: 978-625-8904-52-9

© 2018 Ketebe Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.

1. BASKI
Ekim 2026
İstanbul

KETEBE YAYINLARI: 1798 **EXLIBRIS - 30**

YAYIN YÖNETMENİ
Furkan Çalışkan

DİZİ EDİTÖRÜ
Aykut Ertuğrul

YAYIMA HAZIRLAYAN
Mesud Çil

DÜZELTİ
Rabia Şenol

ooo

KAPAK
Harun Tan

MİZANPAJ
Nilgün Sönmez

BASKI VE CİLT
Sertifika No: 75309
Matsis Matbaa A.Ş.
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51
Sefaköy / İSTANBUL
Tel: (0212) 624 21 11 -
Faks: (0212) 624 21 17
www.matsisprint.com

KETEBE YAYINLARI | SERTİFİKA NO. 49619
Maltepe Mahallesi Fetih Caddesi No: 6 Dk: 7
Topkapı 34010 İstanbul
Tel: 212 612 29 30 | Faks: 212 612 29 30
ketebe@ketebe.com

© 2000, Suhrkamp Verlag GmbH, Berlin.
All rights reserved by and controlled through Suhrkamp Verlag GmbH Berlin.

© Özgün adı *Der Entwurf des Autors Frankfurter Poetikvorlesungen* olan bu kitabın Türkiye'deki tüm yayım hakları Suhrkamp Verlag GmbH ile anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ye aittir. İzinsiz yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Bir Yazarın Karalamaları

Frankfurt Dersleri

Hans-Ulrich Treichel

Türkçesi
Hatice Genç

KETEBE

Hans-Ulrich Treichel

Hans-Ulrich Treichel, 1952'de Batı Almanya'nın Versmold kentinde dünyaya geldi. Çağdaş Alman edebiyatının öne çıkan temsilcilerinden biri oldu. Edebiyat dünyasına şiirle adım attı, ardından otobiyografik unsurlar barındıran romanlarıyla edebiyat çevrelerinde önemli bir yer edindi. Eserleri ve yaşam öyküsü, İkinci Dünya Savaşı sonrası Alman kuşağının kolektif hafızasını ve bireysel deneyimlerini yansıtır.

Eserleri: Liebe Not, Gedichte (1986), *Seit Tagen kein Wunder. Gedichte* (1990), *Von Leib und Seele* (1992), *Der einzige Gast. Gedichte* (1994), *Der Verlorene* (1998; Türkçesi; *Kaybolan* 2013), *Über die Schrift hinaus. Essays zur Literatur* (2000), *Tristanakkord* (2000), *Der irdische Amor* (2002; Türkçesi: *Yeryüzündeki Amor* 2003), *Gespräch unter Bäumen* (2002), *Menschenflug* (2005), *Anatolin* (2008), *Grunewaldsee* (2010), *Mein Sardinien* (2012), *Frühe Störung* (2014).

Hatice Genç

1985 yılında Edirne'de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini aynı şehirde gördü. Lisansını (2004-2009) Cumhuriyet Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde bitirdikten sonra yüksek lisans (2010-2012) ve doktorasını (2012-2017) Atatürk Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. 2011-2018 arasında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümünde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2018'den bu yana, Akdeniz Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğretim üyesidir.

İçindekiler

I
Boşluğun Dersleri / 7

II
Berlin - Terra incognita / 29

III
Özlemin Coğrafyası / 47

IV
Roma veya Öğle Vakti Şeytanları / 73

V
Tütün Malzemeleri / 101

Çevirmenin Sonsözü / 121

Kaynakça / 125

I. Boşluğun Dersleri

Geçmişin kuyusu çok derindir ve bir yazarın bu kuyudan kendisini yazar yapan unsuru çekip alabilmesi, onun özel ayrıcalıklarından birisidir. Hatırlama, pek çok yazarın yaşam malzemesidir. Yaşanmış bir ömür, yazarın hesabında her durumda biriken bir sermayedir; oysa öteki sermaye türleri için aynı kesinlikte bir şey söylemek mümkün değildir. Geçip giden zaman bizi ne kadar melankoliye boğsa da, geçmişi metinlerimizde kullanabildiğimiz için onun bütünüyle yitip gitmek zorunda olmaması bizim için bir teselli kaynağıdır. Yazar, metninin -bu çoğu zaman kesin olmasa da- kendi ömrünü aşarak çok daha uzun süre yaşayacağını umar. Geçip gitmekte olan ve geçmiş zaman, bir yazarın en önemli zenginliklerindendir. Ve birçok insan için geçmiş zamanın en değerli görünen kısmı ise çocukluktur. Çocukluk, kişinin yaşam öyküsü haritasında Yunanistan gibi parlar; hem kökene yakındır hem de geleceğe açıktır. Bir Goethe, bir Rousseau, bir Fontane veya

bir Proust, kendi çocuklukları olmasaydı halleri ne olurdu? Bu soru cevabını kendiliğinden veriyor gibi görünüyor. Örneğin Rousseau'yu ele alalım. Kendi anlatımına göre, henüz çocukken bir dahi olan ve yedi yaşında, annesinin kütüphanesindeki kitapları okuyup bitiren Rousseau, *İtiraflar*'ında "Kendimi Yunan veya Romalı olarak görüyordum." şeklinde ifade etmekle kalmamış, aynı zamanda çocukluğunda ünlü Yunan ve Romalıların yaşam öykülerinin yer aldığı Plutarkhos'un *Yaşam Öyküleri*'yle sürekli okuma hastalığından iyileştiğini iddia etmiştir. Bu denli inanılmaz bir eğitim şansı, ancak duygulanarak okuduğum ve Rousseau okumalarımdan daha inanılmaz bulduğum Theodor Fontane'nin sahip olduğu duygusal bağlılık şansı tarafından aşılabilir çünkü çocukluğunun en mutlu anlarından biri sayılan babasını öğle uykusundan uyandırabildiği an, Fontane'nin ifadesine göre babam "sadece iyi bir ruh hali içinde olmakla kalmayıp bana normalde ona özgü olmayan bir şefkat gösterirdi. Sonra onun yanına oturmak zorunda kalırdım ve o da benimle, aklımın alamayacağı, belki de tam da bu nedenle beni şaşırtan bir sürü tuhaf şey hakkında sohbet ederdi". Görünüşe göre burada en uzlaşmacı türden bir dönüm noktasıyla, bir çeşit birincil sahneyle karşı karşıyayız: Yazarlığının baba şefkati ruhundan ve anlatma mutluluğundan doğuşuyla. Ancak eğer bu olayda, sonradan yapılandırılmış, hatta kasıtlı bir yanıltma söz konusu olsa bile, bunu görmezden gelebilirim. Sonuçta geçmişlerine dair böylesi bir yanılsama yaratmakta oldukça başarılı olan herkes, kendisini şanslı sayabilmektedir.

Goethe'nin *Yaşamımdan Şiir ve Hakikat* adlı yapıtındaki çocukluk anıları için, yanıltmadan ziyade, kesinlikle bir yapılandırma söz konusudur ve Goethe doğum saatini yazarken okuyucuya bu yapılandırma anını açıkça göstermekten kaçınmaz: "28 Ağustos 1749'da, öğle vakti çanların çalmasıyla Frankfurt am Main'da dünyaya geldim. Yıldızların dizilimi elverişliydi…" Goethe sonuncusuyla gezegenlerin dizilimini kastetmekte ve geçmişe dönüp baktığında, yıldızların kendisi için gerçekten de uygun bir şekilde dizildiğini yorumlamaktadır. Her ne kadar Goethe zor bir doğum atlatmasına ve hatta kendi ifadesiyle "ölü doğmuş" olmasına rağmen, Schiller'e yazdığı (8.12.1789 tarihli) bir mektubunda belirttiği gibi kendi hayatını tam olarak bir bütünün içine uyumlu bir şekilde yerleştirmek için astrolojik verilerin doğru olup olmamasına bakmaksızın "devasa bir evrenin karanlık duygusu"na dayanan "astrolojik batıl inançlara" başvurdu. Goethe, yaşam öyküsüne elbette bambaşka bir şekilde de başlayabilirdi. Örneğin, biyografi yazarı Richard Friedenthal'in daha sonra yaptığı gibi: "Çocuğun doğumu zor geçti. Üç gün sürdü. Goethe annesinin de sonradan anlattığı gibi neredeyse cansız bir halde ve 'tamamen siyah' bir şekilde dünyaya geldi; aslında büyük ihtimalle solunum yetersizliğinden ve dolaşım bozukluğundan kaynaklanan bir morarmaydı; tıbbi terimle bu duruma asfiksi denmektedir." Biri için asfiksi olan şey, bir başkası için elverişli bir dizilim anlamına gelmektedir. Goethe'nin doğumundaki gerçek koşullardan tamamen bağımsız olarak, Goethe'nin hafıza biçimi hem hayal gücünün

her bir anıyı kaydettiğini gösterir hem de Goethe'nin elverişsiz koşullarda dahi art niyetsiz bir gezegen konumunu elde etme becerisini ortaya koyar.

Goethe ayrıcalıklı biriydi. Onun bu ayrıcalığı, şansla donatılmış olmasından çok, şansın nadiren tek başına geldiğine inanma isteğinden kaynaklanmaktadır. Goethe'nin de belirttiği üzere: "Genelde hiçbir musibetin tek başına gelmediğini söylemek âdet olduğu gibi, mutluluğun da benzer bir yapıya sahip olduğunu gözlemlemek mümkündür; hatta aslında bizim etrafımızda uyumlu bir şekilde bir araya gelen diğer koşullarla da ilgilidir. Şimdi bu durumda ya kader bizlerin üzerine yüklenir ya da insan, ait olanı kendine çekme gücüne sahiptir." İyi ve mutlu bir çocukluk, başarılı bir yazarlık kariyeri için önemli bir ön şart olabilir. Ancak bu, kesinlikle tek şart değildir. Bir yazar olmak için neye sahip olunması gerektiği sorusuna, Ernest Hemingway'e atfedilen cevabı hepimiz biliyoruz: "Yetenek ve mutsuz bir çocukluk." Sonuncusu, birçok yazarın sahip olduğu bir sermayedir. Edebiyat tarihinde oldukça çarpıcı birtakım talihsiz öyküler vardır. Tabiri caizse bu, örnek niteliğinde bir çocukluk talihsizliğiydi; öyle ki bazı yazarlar böyle bir talihsizlik olmadan hayal bile edilemez. Bu bağlamda, akla ilk olarak Karl Philipp Moritz veya Jakob Michael Reinhold Lenz gibi yazarlar gelir ki, onlar sadece yazarlar arasında mutlu çocuklar olarak sayılmazlar, aksine mutsuz bir yazarlık çocukluğu veya parçalanmış bir yaşam öyküsü ve tamamlanmamış bir yazarlık kariyeri için de örnek teşkil ederler. Her ikisi de, Goethe gibi, krizleri önleme ve kişilik güçlendirme konusunda

usta olmayan ve birbirini tamamlayan şeyleri kendilerine çekme gücüne sahip olmayan yazarlardır.

Kendimi az önce bahsettiğim yazarlardan biriyle, özellikle biyografik deneyimleri ve yazma psikolojisine ilişkin önkoşulları bakımından karşılaştırmak isteseydim, o zaman neden her defasında önce günlük, sonra şiir yazmak üzere kaleme sarıldığımı, daha doğrusu daktilonun başına geçtiğimi kendime bile açıklayamazdım. Goethe gibi, doğduğum saatteki yıldızların özellikle uğurlu olduğunu iddia edemem. Zira doğduğum saati bile bilmiyorum. Elbette ki evin güzel odasında kukla tiyatrosu kurma, ailenin anekdotlarla dolu keyfi için etrafa çanak çömlek fırlatma, yufka yürekli babayı öğle uykusundan uyandırma veya Plutarkhos'un *Yaşam Öyküleri* ile kendimi aşırı roman okumalarından kurtarma gibi ayrıcalıkları yaşamadım.

Hatıratında tereddüt etmeden "Neredeyse ölü doğdum." şeklinde itiraf eden Chateaubriand'ın imkânına sahip değilim. Dünyaya geldiğimde nasıl bir halde olduğumu bilmiyorum. Bunlar bir anı yazısının acınası başlangıcı için yeteri kadar kötü değildi; kendi yazarlık kederime dair, bir öğretmenim tarafından birden fazla tokatlandığımı veya askeri okulun koridorlarında sopayla kovalandığımı da iddia edemem. Tıpkı bir zamanlar acı çeken Schiller gibi, ben de "tabiiyet ve dehanın doğaya aykırı birleşimi"ni kendim için geçerli kılmak isterdim ancak bir nebze bile bunu anlaşılır bir şekilde yapmam mümkün değil. Bunda dehanın yanı sıra, gazi ve tek kollu babamın katı olmasına rağmen mutlak bir otorite kuramamasının da payı vardı.

Böyle bir otorite için başka şeylerin yanında, ikinci bir kola da ihtiyacı olurdu. Annemle babam muhtemelen Hristiyan'dı ancak fanatik boyutta değillerdi. Savaş ve sürgün, Svabyalı atalarından gelen sade piyetist[1] dindarlıklarını, pazar ayinlerine katılmayı sürdürmelerine bakarak tahmin edilebilecek olandan çok daha fazla sarsmıştı. Başka bir deyişle: Ne herhangi bir mutluluk ne de herhangi bir mutsuzluk beni yazmaya yöneltti. Yazma isteğimi ateşleyen şey, elbette mutluluk ve mutsuzluğun ötesinde bir deneyimdi. Bugüne kadar özünde neyin olduğundan emin olamadığım ve şimdi özellikle bir yokluk deneyimi olarak hatırladığım üçüncü bir bilinmeyen. Hem iç dünyamda hem de dışsal alanımda tuhaf bir boşluktu bu. Mahremiyet nedeniyle iç dünyam hakkında açıkça konuşmam doğru olmaz. Ve ben de zaten bunun hakkında konuşmuyorum. Ancak tamamen mahremiyet kaygısıyla değil, aksine o zamanki iç dünyamın son derece geçirgen bir yapıya sahip olması nedeniyle bundan söz etmiyorum. Çünkü bana öyle geliyor ki, çocukluğumun değerini ve imajını belirleyen her şey gibi, bu da delik deşik ve deneyimden yoksundu. Bugün de ifşa edebileceğim bir şey yok; en fazla orada hiçbir şeyin bulunmadığı gerçeğini söyleyebilirim.

Çocukluğumdaki boşluk, şüphesiz ki benim için en etkili çocukluk deneyimidir. Ancak bu boşluk, tamamen

1 17. yüzyılın sonlarında Almanya'da Lutheranizm içinde doğan; kuru teolojik dogmalar yerine kişisel dindarlığı, kalbi inanışı, kutsal kitap araştırmalarını ve yüksek ahlaki disiplini ön plana çıkaran Pietizm (Piyetizm) akımının takipçilerine verilen isimdir. Kelime anlamı olarak dindar, sofu veya Pietizm savunucusu demektir. (Editörün Notu)

anlamsız değildi. Kendine özgü biçimini bularak bana ilk olarak ve çelişkili şekilde bir doluluk, nesnelerle dolu bir dünya olarak kendini gösterdi. Bu sözle, bir Alman filoloğun hemen "Dingästhetik"[2] kelimesini düşüneceği türden değerli şeylerden bahsetmiyorum. Rilke'nin "karanlık ve bilge" nesnelerinden de bahsetmiyorum, hele ki Rilke'nin "nesnelerin nesnesi" kavramından hiç bahsetmiyorum. Heidegger'in "gizli nesneliği" ile birlikte olan şeyinden, nesneleşmeden ve aynı zamanda çatlamış ayakkabılardan, su testisinden, hasır örgüyle kaplanmış sandalyeden, bir teneke kutunun kapağından da söz etmiyorum. Aynı şekilde, tavan aralarında, uzun süre kapalı kalmış dolaplarda veya örneğin Virginia Woolf'un yıllarca yaşadığı gibi bir evde bulunan eşyalardan da bahsetmiyorum: Miras kalan bir envanter listesinden öğrendiğimiz kadarıyla, "meşe ve maun dolaplar, hasır sandalyeler, pirinç yatak iskeletleri, oturma ve ayak banyosu için lake kaplı küvetler, tığ işi koltuk örtüleri, damasko kumaştan peçeteler, bakır su ısıtıcısı ve bakır kazanlar", "masif bronz ayaklar üzerinde dönen bir şarap dolabı (küçük şişe dolabı) ile Sheraton tarzında bir büfe", evde kullanılmak üzere Broadwood piyano, "vitrindeki doldurulmuş su samuru", "bir çift boğa boynuzu ve fosiller" ve "camın arkasında gemi modelleri bulunuyordu".

Ne yazık ki, ben tüm bunlardan söz etmiyorum. Çünkü bunların sadece birkaçı -doldurulmuş su samuru,

2 "Dingästhetik", 20. yüzyılın başlarındaki modern edebiyatta nesnelere odaklanan bir kavramdır. Burada vurgulanan bir nesnenin işlevinden çok, duyulara hitap eden estetik özellikleridir. (Çevirmenin Notu)